

DOĞAL VE BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Doğal Çevre ve Beşerî Çevre

Doğal Çevre Nedir?	Beşerî Çevre Nedir?
İnsan etkisi olmadan kendiliğinden oluşan tüm unsurlara doğal çevre denir.	İnsanın doğal çevrede yaptığı değişiklikler sonucu oluşan çevreye beşerî çevre denir.
Başlıca doğal çevre unsurları: - Dağlar - Ovalar - Platolar - Ormanlar - Çöller - Akarsular, denizler, göller vb.	Başlıca beşerî unsurlar: - Köprü, yol, baraj, havaalanı - Fabrikalar - Tarım alanları - Maden ocakları - Turizm tesisleri - Konut ve yerleşmeler

Doğal Çevre ile İnsan Faaliyetleri Arasındaki İlişki

- Doğal çevre, insanların yaşam biçimini, ekonomik faaliyetlerini ve yerleşme şeklini doğrudan etkiler.
- İnsanlar doğal çevreye uyum sağlamaya çalışırken onu aynı zamanda değiştirir.

Örnek ilişkiler:

Kıyı bölgelerde: turizm, balıkçılık ve deniz ulaşımı gelişir.

Dağlık yerlerde: ulaşım güçleşir → nüfus seyrek.

Verimli ovalarda: tarım yoğun yapılı.

Akarsular üzerine baraj: enerji üretimi, sulama ve ulaşımı etkiler.

Maden yataklarının bulunduğu bölgelerde: sanayi ve yerleşme artar.

Yaşadığımız İl Bingöl'de Doğal ve Beşerî Çevre İlişkisi

Doğal Özellikler	Beşerî Özellikler
- Bingöl Dağları ve Şerafettin Dağları - Murat Nehri kolları - Yaylalar, plato alanları - Yüzen Ada, Çır Şelalesi - Karasal iklim	- Yaylacılık ve hayvancılık yaygındır. - Arpa-buğday tarımı yapılır. - İlçalar kaplıcaları gelişmiştir. - Ulaşımda karayolu hâkimdir. - Kiğı Kalesi, İsfahan Bey Camii gibi tarihi yapılar bulunur.

Yaşadığımız İl Bingöl'de Doğal-Beşerî Etkileşim Örnekleri

- Dağlık yapı** yerleşmeyi sınırlar.
- Sert ve uzun kışlar** → nüfus seyrek.
- Yaylalar** → küçükbaş hayvancılığı destekler.
- Su kaynakları** → tarım ve enerji üretimini etkiler.

İklim – Hava Durumu – Doğal Çevre İlişkisi

Hava olayları: kısa süreli atmosfer olayları (yağmur, sis, kar, rüzgâr).

Adem GÜNGÖR-Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Hava durumu: belirli bir bölgede gün içindeki hava olaylarının toplamı.

İklim: geniş bir alanda uzun yıllar boyunca hava olaylarının ortalaması.

Türkiye'de iklim dağılımını etkileyen faktörler:

- Üç tarafının denizlerle çevrili olması
- Dağların kıyıya paralel/dik uzanışı
- Doğuda yükseltinin artması
- Yer şekillerinin çeşitliliği

Ülkemizde görülen iklim tipleri ve bu iklim tiplerinin özellikleri şunlardır:

AKDENİZ İKLİMİ
- Bu iklim, ülkemizin Akdeniz ve Ege kıyıları ile Marmara Denizi çevresin de etkili olur. Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır. - Kıyı kuşağında kar yağışı ve don olayları nadir olarak görülür. En fazla yağışı kış mevsiminde almaktadır. - Yüksek kesimlerde kışlar karlı ve soğuk geçer. - Bitki örtüsü her zaman yeşil olan makiler oluşturur. - Zeytin, turuncgil, pamuk yetişir - Turizm gelişmiştir - Nüfus kıyıda yoğundur (Ege + Akdeniz kıyıları + Marmara güneyi)

KARADENİZ İKLİMİ
- Bu iklim tipi Karadeniz kıyıları boyunca görülür. - Yaz ile kış arasındaki sıcaklık farkı fazla değildir. Her mevsimi yağışlı olup en fazla yağışı sonbahar mevsiminde almaktadır. - Doğal bitki örtüsünü, kıyı bölümünde geniş yapraklı nemli ormanlar ve yüksek kesimlerde ise soğuk ve nemli şartlarda yetişen iğne yapraklı ormanlar oluşturur. - Çay, fındık yetişir - Kıyıda nüfus yoğun, iç kesimde seyrek

KARASAL İKLİM
- Yağışlar genellikle ilkbahar ve kış mevsiminde gerçekleşmekte, yazın kuraklık egemen olmaktadır. - Bu iklim; İç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Trakya'nın iç kısmında hüküm sürmektedir. Yazları sıcak, kışları soğuktur ve soğuğun şiddeti Orta Anadolu'nun doğu kısmına doğru artmaktadır. - Doğal bitki örtüsü, yaz kuraklığından dolayı alçak kısımlar da bozkırlardan, - Ulaşım zordur, nüfus seyrek

Türkiye’de Doğal Çevre Özellikleri

Dağlar	➤ Türkiye’de en çok görülen yer şeklidir. ➤ Yükselti fazla → tarım sınırlı, ulaşım zor, nüfus seyrek. ➤ Dağların denize paralel uzanması (Karadeniz – Akdeniz) deniz etkisini iç kesimlere sokmaz. ➤ Ege’de dağlar denize dik uzanır → iç kesimlere nemli hava geçer. ➤ Nüfus seyrek ➤ Ekonomik faaliyetler sınırlı
Ovalar	➤ Tarıma elverişli, ulaşım kolay, nüfus yoğun olabilir, ➤ Kıyı ovaları: Çukurova, Bafra, Çarşamba, Gediz, Menderes, Silifke ➤ İç ovalar: Konya, Harran, Malazgirt ➤ Verimli toprak + sulama → tarımı geliştirir.
Platolar	➤ Ulaşım kolaydır ➤ En çok ve en geniş platolar: İç Anadolu’da yer alır. ➤ Haymana, Cihanbeyli, Obruk, Bozok ve Uzunyayla bu bölgedeki başlıca platolardır. ➤ Az engebeli platolar → ulaşım kolay, ekonomik faaliyetler çeşitlidir. ➤ Erzurum ve Kars platolarında yaz yağışları ile yeşeren çayırardan dolayı büyükbaş hayvancılık gelişmiştir. ➤ Şanlıurfa ve Gaziantep platoları yükseltisi az olan düzlük alanlara sahiptir. .
Su Kaynakları	➤ Üç tarafı denizlerle çevrili olan ülkemiz; göller, akarsular gibi su kaynaklarına da sahiptir. ➤ Ülkemizin en büyük gölü Van Gölü’dür. ➤ Kuş Gölü, Abant, Yedigöller, Tuz Gölü gibi göllerimizden turistik amaçlarla da yararlanılmaktadır. ➤ Su kaynaklarında enerji üretimi, ulaşım, spor, sulama gibi faaliyetler yapılır.

Türkiye’de Beşerî Çevre Özellikleri

Nüfus:

- Sınırları kesin olarak belirlenmiş bir alanda, belli bir zaman diliminde yaşayan insanların toplam sayısına **nüfus** denir.
- Türkiye’nin nüfusu 2024’te 85 milyon 664 bin 944 kişidir.
- Nüfus kıyı bölgelerde daha yoğundur.
- **Nüfusu en fazla olan iller:** İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya.
- **Nüfusu en az olan iller:** Bayburt, Tunceli, Ardahan, Gümüşhane, Kilis.

TÜİK

Türkiye’nin ihtiyaç duyduğu istatistikleri toplayan, analiz eden ve yayımlayan kurumdur.

Nüfus Yoğunluğu:

- Kilometrekareye düşen kişi sayısına **nüfus yoğunluğu** denir.
- Nüfus yoğunluğu Türkiye genelinde 111 kişi olurken **İstanbul**, kilometrekareye düşen 3 bin 13 kişi ile nüfus yoğunluğu en yüksek olan ilimiz oldu. **İstanbul’u Kocaeli** ve **İzmir** takip etmektedir.
- Diğer yandan nüfus yoğunluğu en az olan il ise kilometrekareye düşen 12 kişi ile **Tunceli** oldu. Tunceli’yi, **Ardahan** ve **Erzincan** izledi.

Göç:

Ekonomik, toplumsal, siyasal, dinî, kültürel gibi nedenlerle bireylerin veya toplulukların bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine taşınmasına **göç** denir.

Göç nedenleri	Göç sonuçları:
➤ Ekonomik ➤ Sosyal ➤ Siyasi ➤ Doğa olayları ➤ Eğitim, sağlık, iş imkânları	➤ Kentlerde nüfus artışı ➤ Kırsalda nüfus azalması ➤ Kentlerde konut sorunu ➤ Kentlerde işsizlik ➤ Kentlerde trafik, alt yapı vb sorunlar

- ✚ **Ülkemizde 2023** yılında iller arası göç eden 3 milyon 450 bin 953 kişiden 601 bin 481’i hanedeki fertlerden birine bağımlı göç etti.
- ✚ Diğer göç etme nedenleri incelendiğinde, 518 bin 16 kişinin daha iyi konut ve yaşam koşulları, 512 bin 11 kişinin ise eğitim nedeniyle göç ettiği görüldü.
- ✚ Bu göçlerin bir kısmı ülke içinde (**İç Göç**), bir kısmı ise ülkeler arasında gerçekleşmektedir. (**Dış Göç**)

Yerleşme Tipleri

- Geçmişten günümüze kadar yerleşme yerinin seçiminde, yerleşmelerin gelişiminde **doğal** ve **beşerî** faktörler etkili olmuştur.
- Yerleşim yerleri, evlerin dağılımına ve genel görünümüne göre **toplu** ya da **dağınık** olarak adlandırılır.

Toplu Yerleşme	Dağınık Yerleşme
✓ Su kaynaklarının sınırlı ve yetersiz, engebeli alanların az olduğu kurak ve yarı kurak iklim bölgelerindeki kırsal alanlarda evler genelde birbirlerine yakındır. Bu tür yerleşmelere toplu yerleşme denir. ✓ Türkiye’nin iç, güney ve doğu kesimlerindeki kırsal alanlarda yaygın olarak görülür.	✓ Su kaynaklarının ve yağışın fazla, yer şekillerinin engebeli, tarım arazisinin az ve parçalı olduğu bölgelerde evler birbirinden uzak kurulur. Bu tür yerleşmelere dağınık yerleşme denir. ✓ Bu yerleşmelerde evler genelde birbirinden uzaktır. Dağınık yerleşmeler Türkiye’de daha çok Karadeniz kıyı kuşağında, dağ yamaçlarındaki kırsal kesimlerde görülür.